

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI SƏHİYYƏ NAZİRLİYİ
Akad. M.A.TOPÇUBAŞOV adına ELMİ CƏRRAHİYYƏ MƏRKƏZİ

Əlyazması hüququnda

ASƏF VAHİD OĞLU FƏRZƏLİYEV
QARIN BOŞLUĞU ORQANLARI ÜZƏRİNDƏ APARILMIŞ
ƏMƏLİYYATLARDAN SONRAKI YARALARIN
İRİNLƏMƏSİNİN PROQNOZLAŞDIRILMASI VƏ
MÜALİCƏSİ

3213.01 – Cərrahlıq

Tibb üzrə fəlsəfə doktoru elmi dərəcəsi almaq üçün
təqdim olunmuş dissertasiyanın

AVTOREFERATI

Bakı – 2017

Dissertasiya işi akad. M.A. Topçubaşov adına Elmi Cərrahiyyə Mərkəzində yerinə yetirilmişdir.

Elmi rəhbər:

AMEA-nın həqiqi üzvü,
əməkdar elm xadimi,
tibb üzrə elmlər doktoru, professor

B.A.AĞAYEV

Rəsmi opponentlər:

Tibb üzrə elmlər doktoru, professor

E.V.AĞAYEV

Tibb üzrə elmlər doktoru

E.A.RÜSTƏMOV

Aparıcı təşkilat: Ə.Əliyev adına Azərbaycan Dövlət Həkimləri Təkmilləşdirmə İnstitutu, ümumi cərrahiyyə-1 kafedrası

Dissertasiya işi « 28 » 04 2017-ci il, saat _____ -da akademik M.A.Topçubaşov adına Elmi Cərrahiyyə Mərkəzinin nəzdindəki FD 03.061 Dissertasiya Şurasının iclasında müdafiə olunacaqdır.

Ünvan: AZ 1122 Bakı şəh., Şərifzadə küç.196, konfrans zalı

Dissertasiya işi ilə akad. M.A. Topçubaşov adına Elmi Cərrahiyyə Mərkəzinin elmi bölməsində tanış olmaq olar.

Avtoreferat « __ » _____ 2017-ci il tarixdə göndərilmişdir.

FD 03.061 Dissertasiya Şurasının
elmi katibi, tibb üzrə elmlər doktoru

İ.L.KAZIMOV

İŞİN ÜMUMİ XARAKTERİSTİKASI

Tədqiqatın aktuallığı. Abdominal əməliyyatlardan sonra qarının ön divarında yaraların iltihabi ağırlaşmalarının profilaktikası və müalicəsi hazırkı dövrə qədər öz aktuallığını itirməmişdir.

Son illərdə cərrahi əməliyyat zamanı istifadə edilən atravmatik sorulan və sorulmayan tikiş materialları, alətlər, müasir koaqulyasion vasitələr və farmakoloji preparatlar laparotom yaraların iltihablaşmasının profilaktikası üçün şübhəsiz ki önəmlidir. Lakin müxtəlif tədbirlərin aparılmasına baxmayaraq, hələ də yaraların irinləməsi ehtimalının yüksək rəqəmlərlə səciyyələnməsi müalicə nəticələrini qənaətbəxş etmir [Hacıyev E.Ə., 2010].

Ədəbiyyat məlumatlarına əsasən, qarın boşluğu orqanları üzərində aparılan əməliyyatlardan sonra laparotom yaralarının irinləməsi 1,5-15,6 % xəstədə müəyyən edilir [Толстых П.И., Дербенев В.А. с соавт., 2010]. Digər müəlliflər də, planlı abdominal əməliyyatlardan sonra qarının ön divarındakı yaraların iltihabi ağırlaşmalarının 6-8 %, təxirəsalınmaz əməliyyatlardan sonra isə 6,9-44 % xəstədə rast gəlməsini müxtəlif mənbələrdə göstərirlər [Anesater E., Borgquist O. Et al., 2011].

Laparotom yaralarda iltihabi-infeksion ağırlaşmaların yaranması stasionarda qalma müddətinin və müalicəyə çəkilən xərclərin artmasına, eləcə də xəstələrin əmək qabiliyyətinin uzun müddət itirilməsinə səbəb olur [Arslan S., Karadeniz E. et al., 2016].

Şübhəsiz ki, qarının ön divarının yaralarının infeksiyon-iltihabi ağırlaşmalarının yaranmasında aparılan cərrahi xəstəliyin xüsusiyyəti, əməliyyatın həcmi, növü, insanların immunoloji statusunun zəifləməsi, eləcə də mikroorqanizmlərin antibakterial vasitələrə davamlılığının artması kimi amillər mühüm rol oynayır [Assadian O., Assadian A. et al., 2010; Gaston R., Kuremsky M. et al., 2012].

Bəzi müəlliflər isə qeyd edilənlərlə yanaşı hazırda açıq üsulla aparılan abdominal əməliyyatlarda müasir texnologiyaların tətbiqi, radikallığının təmin edilməsi üçün cərrahi əməliyyatın aparılması müddətinin artması və bununla da toxumalara daha yüksək travmatikliyin təsiri kimi amillərin zəmin yaratmasını sübut etmişlər [Fiorio M., Marvaso A. et al., 2006].

Qeyd edilənlərlə yanaşı, qarın boşluğu orqanları üzərində aparılan əməliyyatlardan sonrakı yaraların irinləməsinin profilaktikası və

müalicəsi prosesinin proqnozlaşdırılması çox mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Lakin əməliyyata gedəcək xəstələrin laparotom yaralarında iltihabın inkişafını proqnozlaşdırmağa yardımçı olan üsulların təkmilləşdirilməsinə ehtiyac artmışdır.

Yuxarıda qeyd olunanlar, əməliyyatdan sonrakı laparotom yaraların infeksiyon-iltihabi ağrılaşmalarla əlaqəli mövcud müalicə üsullarının təkmilləşdirilməsi və daha səmərəli korreksiya üsullarının axtarışını aktual edir.

Son onilliklərdə göstərilən ağrılaşmaların profilaktika və müalicəsində profilaktik antibiotikoterapiya, yara dibinin drenajlanması, immuntənzimləyici müalicə, ozonoterapiya, yerli lazer və ya maqnitolazer terapiyası və s. kimi üsulların səmərəliliyi tədqiqatlarda öz əksini tapmışdır [Холмогорская О.В. и соавт., 2010; Погодин И.Е., Ручин М.В., Стручков А.А., 2013; Мəmmədova N.A., 2014]. Elə bu məqsədlə biz daha müasir cihazların vasitəsi ilə kvant və ultrasəs şüalanmalarının müştərək tətbiqinin səmərəliyinin öyrənilməsinə hədəf seçmişik.

İşin məqsədi: qarının ön divarında əməliyyatdan sonrakı yaraların infeksiyon-iltihabi ağrılaşmalarının profilaktika və müalicəsi üçün daha səmərəli tədbirlərin işlənib hazırlanması.

İşin vəzifələri:

1. Qarının ön divarında əməliyyatdan sonrakı yaralarda inkişaf edən infeksiyon-iltihabi ağrılaşmaların yaranması tezliyi, səbəbləri, eləcə də sonuncuların icra edilən əməliyyatların xarakteri arasında korrelyativ əlaqələrin öyrənilməsi

2. Müşahidə edilən xəstələrin kompleks müalicəsində tərəfimizdən tərtib edilmiş proqramla kvant və ultrasəs şüalanmasının tətbiqinin orqanizmin immunoloji statusuna və yara eksudatının bakterioloji çirklənməsinin profilaktikasına təsirinin öyrənilməsi

3. Əməliyyatdan sonrakı yaraların irinləməsinin profilaktika və müalicəsində ənənəvi tədbirlərlə yanaşı kvant və ultrasəs şüalanmasının müştərək tətbiqinin yara kənarında mikrosirkulyasiyasının bərpasına effektivliyinin qiymətləndirilməsi

4. Əməliyyatdan sonrakı yaraların infeksiyon-iltihabi ağrılaşmalarının inkişaf etməsində risk amillərinin öyrənilməsi ilə daha informativ proqnostik modelin yaradılması

5. Abdominal əməliyyatlardan sonra təkmilləşdirilmiş və daha müasir üsulla icra edilmiş kvant və ultrasəs şüalanmasının müalicə

nəticələrinə təsirinin müqayisəli qiymətləndirilməsi

Elmi yenilik.

1.Qarının ön divarında əməliyyatdan sonrakı yaraların infeksiyon-iltihabi ağırlaşmalarının profilaktikası və müalicəsi məqsədi ilə qanın lazerlə şüalandırılması daha müasir və invaziv olmayan üsulla həyata keçirilmişdir.

2.Qarının ön divarında əməliyyatdan sonrakı yaraların infeksiyon-iltihabi ağırlaşmaların yaranması tezliyi, səbəbləri, eləcə də immunoloji amillərdəki dəyişikliklərlə aparılmış əməliyyatın xarakteri arasında korrelyativ əlaqələr öyrənilmişdir.

3.Müxtəlif növ abdominal əməliyyatlar aparılmamışdan öncə əməliyyatdan sonrakı yaraların irinləməsi ehtimalının öyrənilməsi üçün daha səmərəli proqnostik model tərtib edilmişdir.

İşin praktiki əhəmiyyəti:

– Müxtəlif növ abdominal əməliyyatlardan sonra ənənəvi üsullarla yanaşı tərəfimizdən təklif edilmiş müalicə kompleksi yaraların infeksiyon-iltihabi ağırlaşmalarının profilaktika və müalicəsi üçün effektiv olmuşdur.

– Risk amillərinin qiymətləndirilməsi ilə tərtib edilmiş proqnostik model qarının ön divarında əməliyyatdan sonrakı yaraların irinləməsi ehtimalını yüksək həssaslıqla qiymətləndirməyə imkan verir.

– Qarının ön divarında əməliyyatdan sonrakı yaraların müalicəsində ənənəvi tədbirlərdən əlavə kvant və ultrasəs şüalanmasının aparılması infeksiyon-iltihabi ağırlaşmaların və bununla əlaqədar xəstələrin reabilitasiya dövrünün, eləcə də klinikada qalma müddətinin azalmasına yardımçı olur.

– Təklif edilən üsulla qarının ön divarında olan əməliyyatdan sonrakı yaraların müalicəsində kvant və ultrasəs şüalanmasının müştərək tətbiqi toxumalara hər hansı bir zərərverici təsirlər göstərmir.

– Tərəfimizdən hazırlanmış proqnostik model və müalicə kompleksi sadə olub, klinik praktikada asanlıqla tətbiq edilə bilər.

Elmi işin nəticələrinin tətbiqi. Qarın boşluğunda müxtəlif növ açıq üsulla aparılmış əməliyyatlardan sonra laparotom yaraların təklif edilən üsulla müalicəsi akademik M.A.Topçubaşov adına Elmi Cərrahiyyə Mərkəzinin və Bərdə Rayon Mərkəzi Xəstəxanasının cərrahi şöbələrində tətbiq edilir.

Müdafiəyə çıxarılan əsas müddəalar:

1. Qarının ön divarında əməliyyatdan sonrakı yaralarda iltihabi ağırlaşmaların yaranması ilk növbədə xəstələrin immunoloji vəziyyətinin

zəifləməsi, bakterioloji çirklənmənin artması, eləcə də yara kənarında mikrosirkulyasiyanın azalmaması ilə əlaqəlidir.

2. Müşahidə edilən kateqoriyalı xəstələrdə əməliyyatdan sonrakı yara kənarında hemoperfuziyanın öyrənilməsi üçün lazer doppler floumetriyanın aparılması informativdir.

3. Qarının ön divarında əməliyyatdan sonrakı yaraların irinləməsi üçün risk faktorlarının aşkarlanması ağırlaşmaların proqnozlaşdırılması üçün xüsusi kriterilərin işlənməsinə zəmin yaradır.

4. Qarın boşluğu orqanlar üzərində aparılan əməliyyatlardan sonra kvant və ultrasəs şüalanmasının müstəqil tətbiqi mikrosirkulyasiyanın artmasına zəmin yaradır ki, bu da əməliyyatdan sonrakı yaranın regenerasiyanın sürətlənməsi ilə səciyyələnir.

5. Qarının ön divarında əməliyyatdan sonrakı yaraların müalicəsində təklif edilən proqramla kvant və ultrasəs şüalanmasının tətbiqi orqanizmin immunoloji vəziyyətinin güclənməsinə, bununla bağlı bakterioloji çirklənmənin azalmasına və nəticə olaraq infeksiyon-iltihabi ağırlaşmaların azalmasına zəmin yaradır.

6. Qarının ön divarında əməliyyatdan sonrakı yaraların irinləməsinin profilaktikası məqsədi ilə tərəfimizdən tərtib edilən proqnostik kriterilər müalicə nəticələrinin yaxşılaşması üçün effektiv və informativdir.

Tədqiqatın tibb elmlərinin problemi planı ilə əlaqəsi. Dissertasiya işinin mövzusu akad. M.A. Topçubaşov adına Elmi Cərrahiyyə Mərkəzinin elmi-tədqiqat işi planına daxildir (Dövlət Qeydiyyatı № 0106AZ00883)

Elmi işin aprobasiyası. Dissertasiya işinin nəticələri Cərrahiyyənin aktual problemlərinə həsr olunmuş elmi-praktiki konfransının (2002), V.Y.Axundovun 100 illik yubileyinə həsr edilmiş elmi-praktik konfransının (2016) materiallarında öz əksini tapmışdır.

Dissertasiya materialları akademik M.A.Topçubaşov adına Elmi Cərrahiyyə Mərkəzinin Yoğun və düz bağırsaq cərrahlığı, Qaraciyər, öd yolları, mədəaltı vəzi cərrahlığı, Damar cərrahlığı, Ekstrakorporal detoksikasiya və hemodializ, Anesteziologiya və reanimasiya şöbələrinin əməkdaşlarının iştirakı ilə keçirilmiş şöbələrarası (12 noyabr 2016) və akad. M.A. Topçubaşov adına ECM-nin nəzdində fəaliyyət göstərən Aprobasiya Şurasının iclaslarında (26 noyabr 2016) müzakirə olunmuşdur.

Nəşr. Dissertasiya mövzusunə uyğun 6 məqalə və 2 tezis dərc olunmuşdur.

Dissertasiya işinin strukturu və həcmi. Dissertasiya işi 134 çap vərəqində yazılmışdır. Giriş, ədəbiyyat icmal, 5 fəsil, yekun, nəticələr,

praktik tövsiyələr və ədəbiyyat siyahısından ibarətdir. Dissertasiyada 42 cədvəl və 16 şəkil şəkillə ilyustrasiya edilmişdir. Ədəbiyyat siyahısı 153 mənbəni əhatə edir.

Tədqiqatın materialı. Tədqiqat işi 2007-2016-cı illər müddətində akademik M.A.Topçubaşov adına Elmi Cərrahiyyə Mərkəzinin (ECM) və Bərdə Rayon Mərkəzi Xəstəxanasının cərrahi şöbələrində qarın boşluğu orqanları üzərində müxtəlif növ əməliyyatlar aparılmış 200 xəstənin müalicə nəticələrinin təhlilinə əsaslanmışdır.

Xəstələrin yaş həddi 18-82 arasında tərəddüd etmişdir. Orta yaş $42,4 \pm 1,5$ yaşa bərabər olmuşdur. Xəstələrin 77,0 %-i (154 nəfər) 21-60 yaş həddi arasında olmuşdur ki, bu da onların yüksək əmək qabiliyyətli olmasını göstərir.

Xəstələrdən 110 (55,0 %) nəfəri kişi, 90 (45,0 %) nəfəri isə qadın olmuşdur. Kişilərin qadınlara olan nisbəti 1:1,22 təşkil etmişdir. Kişilərin 81,8 %-i, qadınların isə 71,1 %-i 21-60 yaş həddi arasında olmuşdur.

Xəstələrin 28 (14,0%) nəfəri klinikaya daxil olmazdan əvvəl qarın boşluğu orqanları üzərində müxtəlif növ cərrahi müdaxilələrə məruz qalmışlar. Onların 18 (64,3%) nəfəri bir, 10 (35,7%) nəfərində isə iki və daha çox cərrahi əməliyyat klinikaya daxil olmamışdan öncə aparılmışdır. Bu xəstələrdə keçirdikləri əməliyyatdan (və ya axırncı əməliyyatdan) klinikaya daxil olduqları vaxta qədər keçən müddət 2 aydan 14 ilə (orta hesabla 2,4 il) qədər tərəddüd etmişdir. Qalan 172 (86,0%) xəstə klinikada ilk dəfə cərrahi müdaxiləyə məruz qalmışlar.

Xəstələrin 151 (75,5%) nəfəri klinikaya planlı qaydada, 49 (24,5 %) nəfəri isə təcili qaydada cərrahi əməliyyata məruz qalmışdır.

Klinikaya daxil olarkən 39 (19,5%) xəstənin vəziyyəti ağır, 67 (33,5 %) xəstənin orta ağır, 94 (47,0 %) xəstənin vəziyyəti isə kifayət qədər qismən təmin edilmişdir.

Xəstələrin vəziyyətinin ağırlıq dərəcəsi əsas xəstəlik və onun ağırlaşmasından əlavə həm də yanaşı gedən xəstəliklər ilə əlaqədar olmuşdur. Onların 18-də (9,0 %) ürəyin isemik xəstəliyi, 13-də (6,5 %) II-tip şəkərli diabet, 12-də (6,0 %) müxtəlif inkişaf mərhələsində olan hipertoniya xəstəliyi, 9-da (4,5 %) tənəffüs sisteminin müxtəlif patologiyaları, 7-də (3,5 %) damar xəstəlikləri, qalan 5-də (2,5 %) isə mədə-bağırsaq sisteminin əsas xəstəliklə əlaqəsi olmayan xəstəlikləri aşkar edilmişdir.

Əməliyyatdan sonra yaralarda baş verən iltihabi ağırlaşmaların ilin

fəsilərindən əhəmiyyətli dərəcədə asılı olduğundan, xəstələrdə əməliyyatın müxtəlif fəsillərdə aparılma tezliyi öyrənilmişdir. Xəstələrin 57,5 %-i (115 xəstə) yaz və payız, 42,5 %-i (85 xəstə) yay və qış aylarında ($p<0,005$) cərrahi müdaxiləyə məruz qalmışlar.

İcra edilmiş 200 cərrahi əməliyyatdan 49-u (24,5%) təcili, qalan 151-i (75,5%) isə planlı qaydada həyata keçirilmişdir.

Cədvəl 1- də müşahidə edilən xəstələrdə icra edilmiş əməliyyatlar göstərilmişdir:

Cədvəl 1

Müşahidə edilən xəstələrdə icra edilən cərrahi əməliyyatların növü və həcmi

Cərrahi əməliyyat	Təcili		Planlı		P	Cəmi	
	müt.	%	müt.	%		müt.	%
Xolesistektomiya	9	4,5	24	12,0	$>0,05$	33	16,5
Xoledoxolitotomiya. Xoledoxun xaricə drenajlanması	0	0,0	12	6,0	$<0,02$	12	6,0
Od yolları üzərində bərpəedici və rekonstruktiv əməliyyatlar.	3	1,5	8	4,0	$>0,05$	11	5,5
Mədənin 2/3 hissəsinin rezeksiyası.	2	1,0	28	14,0	$<0,01$	30	15,0
Mədənin və ya 12 b.b. perforativ xorasının köznəməsi	6	3,0	0	0,0	$>0,05$	6	3,0
Vaqotomiya. Mədənin dren. əməliyyatları	0	0,0	9	4,5	$>0,05$	9	4,5
Yırtığın ləğvi. Qarın ön divarının plastikası	5	2,5	34	17,0	$<0,05$	39	19,5
Appendektomiya	16	8,0	11	5,5	$<0,001$	27	13,5
Kistoovarektomiya	7	3,5	4	2,0	$<0,01$	11	5,5
Uşaqlığın amputasiyası və ekstiriasiyası	0	0,0	6	3,0	$>0,05$	6	3,0
Exinokokkektomiya	1	0,5	15	7,5	$>0,05$	16	8,0
Cəmi	49	24,5	151	75,5	$>0,05$	200	100

Cərrahi müdaxiləyə məruz qalmış 200 xəstənin 138-də (69,0%) əməliyyat qarın boşluğu əlavə kəsikdən xaricə drenə edilməsi ilə, 62 (31,0%) xəstədə isə drenə edilmədən bağlanmışdır.

Qarın boşluğu orqanları üzərində əməliyyat 70 (35,0%) xəstədə yuxarı orta, 54 (27,0%) xəstədə Koxer, 24 (12,0%) xəstədə aşağı orta, 18 (9,0%) xəstədə Mak-Burney, 6 (3,0%) xəstədə Pfannenştil, qalan 28 (14,0%) xəstədə isə qasıq kanalı boyu apanlan kəsiyin (qasıq yırtığına görə) köməyi ilə icra edilmişdir.

Qarın boşluğu orqanları üzərində aparılan əməliyyatların aseptiklik nöqtəyi nəzərindən klasifikasiyası V.V.Jebrovskiyə (2001) görə aparılmışdır. Əməliyyatlar 17,5% halda "təmiz" 28,0% halda "nisbi təmiz", 24,5% halda "çirklənmiş", 30,0% halda isə "çirkli" əməliyyat kimi qiymətləndirilmişdir. Maraqlıdır ki, "təmiz" və "nisbi təmiz" əməliyyatlar xəstələrin cəmi 45,5%-də yerinə yetirilmişdir.

Təcili əməliyyatların 87,8 %-i (43 xəstə) "çirklənmiş" və "çirkli" olduğu halda, planlı əməliyyatlar arasında bu göstərici 43,7 % (66 xəstə) təşkil etmişdir.

Cərrahi əməliyyatların həcmi və travmatikliyinə görə icra edilmiş əməliyyatlar üç qrupa bölünmüşlər (O.B.Milonov və həmm, 1990): xəstələrin 13,5 %-də kiçik, 38,0 %-də orta, 48,5 %-də isə böyük həcmli və travmatik əməliyyatlar icra edilmişdir.

Müşahidə etdiyimiz xəstələrə təklif edilən müalicə sxeminin səmərəliliyinin öyrənilməsi üçün müşahidə edilən xəstələr 2 qrupa bölünmüşdür: bunlardan ənənəvi üsullarla müalicə almış 80 xəstə nəzarət qrupunu (I qrup); ənənəvi üsullarla yanaşı müalicə kompleksində laparotom yaranın ultrasəs və kvant şüalanmanın tətbiqi ilə 120 nəfər xəstə isə əsas qrupu (II qrup) təşkil etmişdir.

Ultrasəs tezlikli impuls terapiya Y3T-103 V cihazının köməyi (şəkil 2.4) ilə laparotom yaranın dəriüstü şüalanması ilə (intensivlik – $0.05-1.0 \text{ Vt/sm}^2$; iş rejimi – impulsiv (10ms) aparılmışdır (əməliyyatdan sonrakı 1-3, 5-7 günlərində).

Qanın kvant şüalanması dəriüstü bud arteriyası və venası vasitəsi ilə (əməliyyatdan sonrakı dövrün 1-3 və 7-10 günlərində) aparılmışdır (maqnit induksiya – 5-50 mTl, İnfraqırmızı şüaların uzunluğu 0,85mkm, Tezlik – 12500Hz, Işıq diodlarının gücü 5 mVt).

Statistik analiz üsulları. Tədqiqatın gedişində alınmış nəticələrinin statistik analizi zamanı parametrik və qeyri-parametrik üsullardan istifadə edilmişdir.

NƏTİCƏLƏR VƏ ONLARIN MÜZAKİRƏSİ

Cərrahi müdaxiləyə məruz qalmış bütün xəstələrdə müvafiq kliniki, anamnestik, laborator və instrumental müayinələr aparılmışdır. Laborator müayinələrə qanın ümumi və biokimyəvi analizi, koagulogramma, hüceyrə və humoral göstəriciləri, qaraciyərin funksional vəziyyəti, mikrofloranın tədqiqi və s. aid edilmişdir.

Bütün patoloji hallarda olduğu kimi qarın boşluğu orqanları

üzərində aparılan əməliyyatlardan sonrakı laporotom yaraların irinləməsi zamanı kliniki əlamətlər arasında yerli əlamətlər ümumi əlamətlərə nisbətən daha tez-tez rast gəlinmişdir. Ən çox rast gəlinən əlamət ağrı sindromu olmuşdur. Bu əlamət 96 xəstənin 35-də küt, qalan 64-də isə pulsasiya edici xarakter daşmışdır. Ağrı əksər hallarda yara prosesinin 24-cü saatdan sonra başlayaraq meydana çıxmışdır.

Rastgəlmə tezliyinə görə ikinci əlamət yara nahiyəsində şişkinlik və qızartı olmuşdur. Bu əlamətlər olduğu halda yaranın irinləməsi baş vermiş 100 xəstənin 87-də rast gəlinmişdir. Əksər bunlar cərrahi əməliyyatdan 24 saat sonra meydana çıxmışdır. Yerli əlamətlər təqribən 90 % hallarda irinləmənin diaqnozunun qoyulmasına imkan vermişdir. Onu da qeyd etmək lazımdır ki, diaqnozun dürüstlüyü yerli əlamətlərlə birgə bir ümumi əlamətin rast gəlinməsi hallarda 100 % təşkil etmişdir.

Sarğının patoloji ekssudatla islanması 62 xəstədə müşahidə edilmişdir. Xəstələrin 18-də (29,0 %) bu əlamət ilk 24 saat ərzində, 36-da (58,1 %) 24-72 saat ərzində, qalan 8-də (12,9 %) isə 72 saatdan gec baş vermişdir. 53 (85,5 %) halda sarğının islanması ağrı və qızartı fonunda, 9 (14,5 %) halda isə heç bir yerli əlamət olmadan meydana çıxmışdır. Patoloji ekssudatın xarakteri 62 xəstənin 14-də (22,6 %) seroz, 37-də (59,7 %) seroz-irinli, qalan 11-də (17,7 %) isə irinli olmuşdur.

Əməliyyatdan sonrakı yaraların irinləməsinin diaqnostikasında yerli əlamətlərlə yanaşı ümumi əlamətlər də mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Dispeptik əlamətlər (iştahsızlıq, ürəkbulanma, öyümə və s.) 38 (61,3 %) xəstədə müşahidə edilməsi əsasən irinləmənin 3-cü günündən etibarən meydana çıxmışdır. İrinləmənin ümumi əlamətləri arasında böyük informativliyi ilə seçilən hərarətin yüksəlməsi 85 xəstədə müşahidə edilmişdir. Bu xəstələrin çox böyük əksəriyyətində hipertermiya irinləmənin ilk kliniki əlaməti olmuşdur. 20 (23,5 %) xəstədə hərarət daimi olmuş, qalan 65 (76,5 %) xəstədə isə hektik xarakter daşıyaraq əsasən axşam saatlarından yüksəlmişdir.

Tərəfimizdən 200 xəstəyə 900-dən artıq laborator müayinə icra edilmişdir. Ən çox icra edilən müayinələr qanın ümumi və biokimyəvi analizi olmuşdur.

Laborator müayinələr zamanı müşahidə edilən əsas patologiyalardan biri immunitet pozğunluqları olmuşdur.

İmmunitetin zəifləməsi müayinə edilmiş xəstələrin 22-də (10,4 %) qeydə alınmışdır. Bu özünü əsasən qanda sirkulyasiya edən immunokomplekslərin və immunoqlobulinlərin miqdarının azalması, eləcə də hüceyrə immunitetinin zəifləməsi ilə bürüzə vermişdir. I qrupa

nisbətən IgA-ın qatılığı 24,5 % ($p<0,001$), IgM-in qatılığı 48,3 % ($p<0,001$), IgG-in qatılığı 30,4 % ($p<0,001$), sirkulyasiya edən immunokomplekslərin miqdarı isə 15,9 % ($p<0,01$) aşağı olmuşdur.

Yara prosesinin diaqnostikası və gedişinin proqnozlaşdırılması nöqtəyi nəzərdən mikrob cisimciklərinin yarıda miqdarca təyin edilməsi (1 q toxuma və ya 1 ml ifrazat hesabı ilə) böyük əhəmiyyət kəsb edir. Hazırda sübut edilmişdir ki, yaraların çirklənmə dərəcəsi 1 q toxumada mikrob cisimciklərinin sayı 10^5 -dən artıq olduqda irinləmə baş verir.

Bunları nəzərə alaraq qarın boşluğu orqanları üzərində cərrahi əməliyyat aparılmış 49 xəstədə laparotom yaraların mikroflorası kəmiyyətcə tədqiq edilmişdir. Cərrahi əməliyyatdan sonrakı 1-3-cü günlər aparılmış müayinələrin nəticələrinə əsasən I qrupa daxil olan xəstələrdə əməliyyatdan sonrakı yaraların mikrob çirklənməsi 64,3 % təşkil etdiyi halda, II qrupa daxil olan xəstələrdə bu rəqəm 27,8 %-ə bərabər olmuşdur ($p<0,001$). Eyni zamanda müqayisə qruplarında yaraların mikrob çirklənməsinin ağırlıq dərəcəsi də müxtəlif olmuşdur. Belə ki, I qrupda yaraların mikrob çirklənməsi aşkar edilmiş xəstələr arasında 1 q toxumada mikrob cisimciklərinin sayı 10^5 -dən artıq olanların xüsusi çəkisi 62,5 %, II qrupda isə 12,0 % təşkil etmişdir ($p<0,001$).

Əməliyyatdan sonrakı yaraların irinləməsi baş vermiş xəstələrdə yaradan gələn ifrazatın 1 ml-də mikrobların sayı dinamikada öyrənilmişdir. Tədqiqatın nəticələri aşağıdakı kimi olmuşdur. Müqayisəli təhlil göstərir ki, yara prosesinin 5-7-ci günü 1-3-cü günlərə nisbətən mikrofloranın spektri əhəmiyyətli dərəcədə dəyişikliyə məruz qalmışdır.

Yara ifrazatının mikrob çirklənməsinin dinamikasına nəzər saldıqda aydın görünür ki, müalicə gedişində mikrob çirklənməsinin xüsusi çəkisi əsas qrupda 66,7 %-dən çox, nəzarət qrupunda 26,7 % azalmışdır ($p<0,001$).

Mikrobioloji tədqiqatlar zamanı ən çox aşkar edilən mikroorqanizmlər stafilokokklar və enterobakteriyalar olmuşdur (67,3 %, $p<0,001$). Onu da qeyd etmək lazımdır ki, aşkar edilmiş stafilokokkların çoxunu koagulazəqativ stafilokokklar (*St.epidermidis*, *St.hominis* və s.) təşkil etmişdir.

Qarın boşluğu orqanları üzərində aparılmış əməliyyatlardan sonrakı yaralarda irinli iltihabi proseslərin törədiciləri arasında enterobakteriyaların xüsusi çəkisi 29,3 %-ə bərabər olmuşdur. Qeyd etmək lazımdır ki, bağırsaq çöplərindən başqa *Providencia*, *Proteus* növlərinin nümayəndələrinə də rast gəlinmişdir.

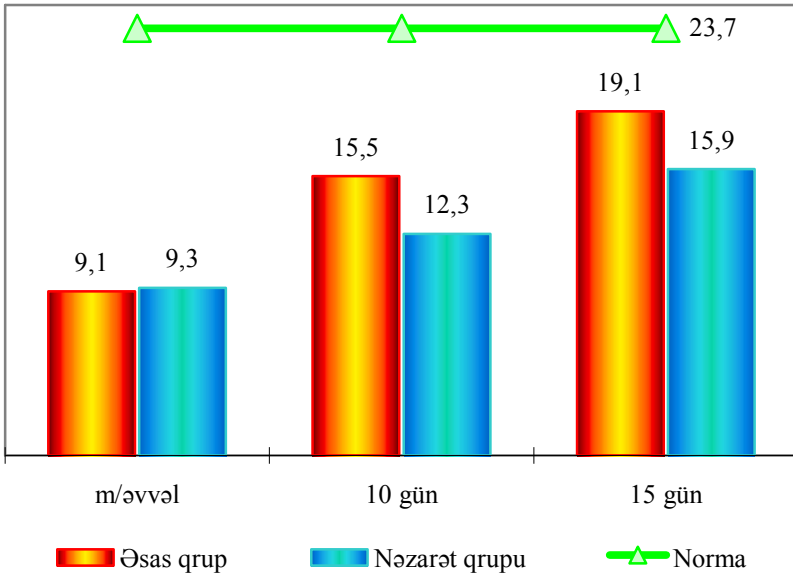
Laparotom yaralarda infeksiya ağırlaşmaların törədicisi kimi streptokoklara 8,7 % halda, psevdomonadlara 3,3 % halda rast

gəlinmişdir.

Bir maraqlı faktı da qeyd edək ki, əməliyyatdan sonrakı yaralarda irinli-iltihabi ağırlaşmalar baş vermiş xəstələrin 64,1 %-də törədici monokultura şəklində, qalan 35,9 %-də isə müxtəlif assosiasiyalar şəklində aşkarlanmışdır.

Əməliyyatdan sonrakı yara kənarlarında mikrosirkulyasiyanı yoxlamaq üçün qarın boşluğu orqanları üzərində müxtəlif növ cərrahi əməliyyatlara məruz qalmış 62 xəstənin (I qrup-30, II qrupa-32 xəstə aid edilmişdir) müalicə nəticələrini öyrənmişik.

Müalicədən əvvəl bütün müşahidə etdiyimiz xəstələrdə qarının ön divarının dəri örtüyünün qan dövranının pozulması, mikrosirkulyasiya göstəricilərinin normadan fərqlənməsi qeydə alınmışdır (şək. 1).

Şək. 1. Müşahidə edilən xəstələrdə mikrosirkulyasiya parametrinin müalicə dinamikasında dəyişməsi

Kompleks müalicə tətbiq etdikdən sonra əməliyyatdan sonrakı 10-cu gün mikrosirkulyasiya parametri (MP) nəzarət qrupunda 32,3 % yüksəldiyi halda, əsas qrupda bu artım 70,3 % olmuşdur ($p < 0,001$).

Əməliyyatdan sonrakı 15-ci gün MP əsas qrupda nəzarət qrupuna nisbətən 38,9 % çox (əsas qrupda 2,1 dəfə, nəzarət qrupunda 71,0 %) yüksəlmişdir ($p < 0,001$).

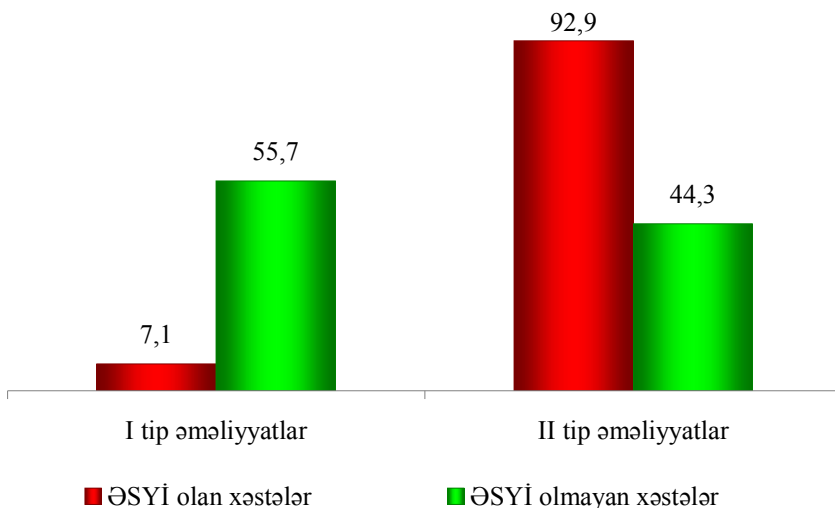
Yuxarıda qeyd edilən müsbət dinamika kliniki effektlərlə də özünü göstərirdi. Belə ki, əsas qrup xəstələrdə laparotom yaralarının irinli-iltihabi ağırlaşmaları xəstələrin 9,4 %-də (3 nəfər), I qrup xəstələrdə 33,3 %-də (10 nəfər) qeydə alınmışdır.

Beləliklə, təklif etdiyimiz üsulla ultrasəs və kvant şüalanmasının aparılması ətraf toxumalarda trofik dəyişikliklərin bərpasına zəmin yaradır.

Qarın boşluğu orqanları üzərində aparılan əməliyyatlardan sonrakı yaraların irinləməsinin risk faktorları.

Göründüyü kimi, əməliyyatlardan sonrakı yaraların irinləməsində rolu və yerinin geniş tədqiq edildiyi əsas faktorlardan biri icra edilmiş əməliyyatların təmizlik dərəcəsi olmuşdur.

Bu zaman əməliyyatların təmizlik dərəcəsinə görə iki pilləli qradasiyasmdan istifadə edilmişdir. Belə ki, V.V.Jerobovskiyə görə təmiz və nisbi təmiz əməliyyatlar tərəfimizdən I tip əməliyyatlar, infeksiyalaşmış və çirкли əməliyyatlar isə II tip əməliyyatlar kimi bölünmüşdür (şək.2).

Şək. 2. Əməliyyatın təmizlik dərəcəsiindən asılı olaraq əməliyyatdan sonrakı yaraların irinləməsinin rastgəlmətezliyi (%)

Qarın boşluğu orqanları üzərində aparılmış cərrahi müdaxilələrdən sonra yaraların irinləməsinin risk faktorları arasında informativliyinə və xüsusi çəkisinə görə ikinci yerdə piylənmə olmuşdur.

Aparılan korrelyasion analiz göstərmişdir ki, ƏSYİ xəstələrdə piylənmənin dərəcəsiindən əhəmiyyətli şəkildə asılı olmuşdur ($X^2=8,535$; $p<0,05$).

Əməliyyatın travmatikliyi ilə yanaşı, onun davametmə müddəti də yaraların irinləməsinə statistik düüst dərəcədə təsir göstərmişdir. Davametmə müddəti 1 saata yaxın davam edən 52 əməliyyatdan sonra 5 (9,6 %) xəstədə, 1-3 saat davam edən 107 əməliyyatdan sonra 16 (15,0 %) xəstədə, 3 saatdan çox davam edən 41 əməliyyatdan sonra 21 (51,2 %) xəstədə ƏSYİ müşahidə edilmişdir.

Yaraların irinləməsinin əməliyyatın müddətindən asılılığının ətraflı analizi bunlar arasında müsbət korrelyasion asılılığın olduğunu göstərmişdir ($X^2=28,99$; $p<0,001$).

Onu da xüsusi qeyd etmək lazımdır ki, eyni zamanda əməliyyatın travmatikliyi və uzunmüddətliyi ƏSYİ hallarını da xeyli artırmışdır.

Qeyd etmək lazımdır ki, ƏSYİ baş verməsi baxımından drenajlanmanın aparılması faktından daha çox drenaj boruların qarın boşluğunda saxlanma müddəti əhəmiyyət kəsb etmişdir. Belə ki, drenaj boruların qarın boşluğunda iki gündən az saxlandığı 36 xəstədə irinləmə faizi 22,2 % (8 nəfər) təşkil etdiyi halda, bu müddətin iki gündən artıq olduğu 26 xəstədə 2,8 dəfə çox – 61,5 %-ə (16 nəfər) bərabər olmuşdur ($p<0,001$).

Yaraların irinləməsinin xəstələrin cinsiyyətindən asılılığının öyrənilməsi zamanı burada kifayət qədər düüst korrelyasion asılılığın olduğu aşkar edilmişdir ($p<0,01$). Tədqiqatımıza daxil olan kliniki materialda kişilər üzərində aparılmış əməliyyatlardan sonra 13,6 % (15 xəstə) təşkil etdiyi halda, qadınlar üzərində aparılan əməliyyatlardan sonra irinli ağırlaşmalar 30,0 % (27 xəstə) olmuşdur ($p<0,005$). Nəzarət qrupunda bu göstəricilər müvafiq olaraq 13 (19,7 %) kişidə və 19 (35,2 %) qadında ($p<0,05$), əsas qrupda 2 (4,5 %) kişidə və 8 (22,2 %) qadında ($P=0,02$) qeyd edilmişdir.

Yanaşı gedən ağırlaşmaların da ƏSYİ-nin meydana çıxmasında rolu təsdiq edilmişdir. Yanaşı gedən ağırlaşmaları olan 64 xəstənin 22-də (34,4 %), olmayan 136 xəstənin isə 20-də (14,7 %) irinli-iltihabi ağırlaşmalar ($p<0,005$) qeydə alınmışdır (nəzarət və əsas qruplar bir yerdə).

Bundan başqa, laparotom yaraların irinləməsi tikiş materialının növündən də əhəmiyyətli dərəcədə asılı olmuşdur. İrinləmə yaraların sorulmayan saplarla tikilməsindən sonra sorulan saplara nisbətən daha çox rast gəlinmişdir. ƏSYİ sorulmayan saplarla (prolen, neylon) tikilmədən sonra 33,3 % halda, ketqutla tikilmədən sonra 53 xəstənin 7-də (13,2 %, $p<0,02$), digər sorulan saplarla (vikril, dekson və s.) tikilmədən sonra 81 xəstənin 13-də (16,0 %, $p<0,025$) qeydə alınmışdır.

Əməliyyatdan sonrakı yaraların irinləməsində rol oynayan faktorlardan biri də aparılmış əməliyyatların sayı hesab edilir.

Empirik verilənlərə görə yuxarıda sadalanan risk faktorları içərisindən əməliyyatdan sonra ƏSYİ baş verməsinə əhəmiyyətli təsir edən 11 faktor seçilmişdir: Xəstənin cinsi, yaşı, keçirmiş əməliyyatın sayı, yanaşı xəstəliklər, piylənmə, hospitalizasiyanın növü (xəstə daxil olandan əməliyyatın başlanmasına qədər olan müddət), əməliyyatın vaxtı (fəsil), xəstədə şəkərli diabetin mövcudluğu, xəstənin immuniteti, qan qrupu, əməliyyatın təmizlik dərəcəsi.

Qarın boşluğu orqanları üzərində aparılan əməliyyatlardan sonrakı yaraların irinləməsinin proqnozlaşdırılması məqsədi ilə risk faktorlarını nəzərə alaraq ƏSYİ baş verib-verməməsinin ehtimallarını hesablayan proqnostik model qurulmuşdur. Qurulmuş modelin həssaslığı – $Hs=0,957$;, spesifikliyi – $Sp=0,912$; proqnostik dəqiqliyi – $Pd=0,930$ təşkil etmişdir.

Qarın boşluğu orqanları üzərində aparılan əməliyyatdan sonrakı yaraların irinləməsinin profilaktikası və müalicəsi

Onu da xüsusi olaraq qeyd etmək lazımdır ki, müqayisə qruplarında həm əməliyyatı, həm də əməliyyatdan sonrakı dövrdə aparılmış ümumi və yerli müalicə bir-birindən əsaslı surətdə fərqlənməmişdir.

Əsas qrupda laparotom yaraların sağlması müqayisə qrupuna nisbətən xeyli yaxşı olmuşdur. Belə ki, bizim təklif etdiyimiz üsulla yara dibi drenajlanmış xəstələrin yalnız 6,3 %-də yüngül iltihab əlamətləri qeydə alındığı halda, müqayisə qrupunda irinli-iltihabi apırışmalar xəstələrin 20,3 %-də meydana çıxmışdır.

Eləcə də müqayisə qrupuna daxil olan xəstələrin 8,6 %-də yaranın irinləməsi qeydə alındığı halda əsas qrupda irinləmə hallarına rast gəlinməmişdir. Bu isə təklif edilmiş metodun risk qrupuna daxil olan xəstələrdə laparotom yaraların irinləməsinin profilaktikası nöqtəyindən nəzərindən effektiv tədbir olduğunu bir daha sübut edir.

Yuxarıda qeyd edildiyi kimi, yara dibinin yoğun borularla drenaj edilməsinə xas olan əsas çatışmayan cəhətlərdən biri drenaj xaric edildikdən sonra irinli süzgəcin əmələ gəlməsidir. Bizim tədqiq etdiyimiz, nəzarət qrupuna daxil olan xəstələrin 8,6 %-də bu ağırlaşma meydana çıxdığı halda, əsas qrupda qeydə alınmamışdır.

Onu da xüsusi olaraq qeyd etmək lazımdır ki, cədvəldə göstərilən ağırlaşmaların bizim təklif etdiyimiz üsulla profilaktikası yaraların dərman müalicəsinə sərf olunan xərclərin 2 dəfədən çox, xəstələrin stasionarda qalma müddətinin isə orta hesabla 2,7 gün azaldılmasına imkan vermişdir.

Aparılmış tədqiqatlar nəticəsində sübut olunmuşdur ki, qarın boşluğu orqanları üzərində icra edilmiş müxtəlif növ əməliyyatlardan sonrakı erkən dövrdə tətbiq edilmiş kvant və ultrasəs şüalanması laparotom yaraların irinləməsinin profilaktikası baxımından kifayət qədər effektiv bir müalicə vasitəsidir ($p < 0,001$). Belə ki, nəzarət qrupuna daxil olan 30 xəstənin 4-də (13,3 %) laparotom yaralarda irinli-iltihabi ağırlaşmalar qeydə alındığı təqdirdə, əsas qrupdan olan 20 xəstənin heç birində bu növ ağırlaşmalar müşahidə edilməmişdir ($P = 0,08$). Bundan başqa yaraların irinləməsi baxımından risk qrupuna daxil olan xəstələrdə kvant və ultrasəs şüalanmasının ənənəvi müalicələrlə yanaşı tətbiq edilməsi irinləmə faizini minimuma endirməklə antibiotiklərin sərfini 1,8 dəfə, xəstələrin stasionarda qalma müddətini isə 1,5 dəfə azaltmağa imkan vermişdir.

NƏTİCƏLƏR

1. Risk faktorlarının təhlili göstərmişdir ki, xəstələrin yaşının 50-dən artıq və əməliyyatın davam etmə müddətinin 3 saatdan çox olması, III-IV dərəcəli piylənmə və II tip şəkərli diabet kimi yanaşı gedən xəstəliklərin mövcudluğu, boşluqlu orqanın mənfəzinin açılması, böyük həcmli travmatik, infeksiyalanmış və təkrari əməliyyatlar qarının ön divarında əməliyyatdan sonrakı yaraların infeksiyon-iltihabi ağırlaşmaların yaranma ehtimalını 3-4 dəfə artırmış olur.

2. I-ci qrup xəstələrlə nisbətə əsas qrup xəstələrə ənənəvi müalicələrlə yanaşı kvant və ultrasəs şüalanmasının tətbiqi IgG-in qanda qatılığı 26,7 %, IgA - 32,4%, IgM - 28,6%, sirkulyasiya edən immunokomplekslərin isə qatılığı 30,9 % artmışdır.

3. II qrup xəstələrdə IgA-ın qanda səviyyəsi I qrupa nisbətən 24,5 % ($p<0,001$), IgM-in - 48,3 % ($p<0,001$), IgG - 30,4 % ($p<0,001$), sirkulyasiya edən immunokomplekslərin isə 15,9 % ($p<0,01$) aşağı olmuşdur. Yara ifrazatının mikrob çirklənməsinin dinamikasına nəzər saldıqda aydın görünür ki, əməliyyatdan 1-3 gün sonra yara eksudatında mikrob çirklənməsinin xüsusi çəkisi əsas qrupda 66,7 %-dən çox, nəzarət qrupunda 26,7 % azalmışdır ($p<0,001$).

4. Kompleks müalicə tətbiq etdikdən sonra əməliyyatdan sonrakı 10-cu gün mikrosirkulyasiya parametri nəzarət qrupunda 32,3 % yüksəlmiş halda, əsas qrupda bu artım 70,3 % olmuşdur ($p<0,001$). Əməliyyatdan sonrakı 15-ci gün həmin göstərici əsas qrupda nəzarət qrupuna nisbətən 38,9 % çox yüksəlmişdir ($p<0,001$).

5. Tədqiq edilən I qrup xəstələrdə laparotom yaraların infeksiyon-iltihabi ağırlaşmalar 17,4 %, əsas qrup xəstələrdə 10,3 % xəstədə müəyyən edilmişdir.

PRAKTİK TÖVSIYƏLƏR

1. Qarının ön divarında əməliyyatdan sonrakı yaraların kənarında mikrosirkulyasiyanın lazer-doppler floumetriya ilə tədqiqi səmərəli olub, infeksiyon-iltihabi ağırlaşmaların profilaktikası üçün tövsiyə edilən müayinədir.

2. Kvant və ultrasəs şüalanmanın tətbiqi laparotom yaralarda mikrob kontaminasiyanın azalması ilə səciyyələnir ki, bu da infeksiyon-iltihabi ağırlaşmaların profilaktikası və müalicəsi üçün səmərəlidir.

3. Qarının ön divarında əməliyyatdan sonrakı yaralarda infeksiyon-iltihabi ağırlaşmaların profilaktikası və müalicəsi məqsədilə ənənəvi tədbirlərlə yanaşı kvant və ultrasəs şüalanmasının əlavə edilməsi səmərəli nəticələr verir.

4. Qarının ön divarında əməliyyatdan sonrakı yaralarda infeksiyon-iltihabi ağırlaşmaların profilaktikası məqsədilə tərəfimizdən tərtib edilmiş çoxölçülü proqnozlaşdırma modelinin istifadəsi məqsədəuyğun sayılır.

5. Bütün qeyd edilənlər qarın boşluğu orqanları üzərində aparılmış əməliyyatlardan sonrakı yaraların irinləməsinin profilaktikası məqsədi ilə kvant və ultrasəs şüalanmasının müştərək istifadə edilməsinin effektivliyini sübut edərək onun bu tip xəstələrin müalicə arsenalına daxil edilməsinə əsas verir.

Dissertasiya mövzusu üzrə çap olunmuş elmi işlərin siyahısı

1. Əməliyyatdan sonrakı yaraların irinləməsinin proqnozlaşdırılması // Müasir cərrahiyyənin aktual problemləri, Bakı, 2000, səh. 171-172 (həmmüəl.: Müslümov Q.F.)
2. Qarın boşluğu orqanları üzərində aparılmış əməliyyatlardan sonra yaraların irinləmə problemi / Cərrahiyyənin aktual problemlərinə həsr olunmuş elmi-praktiki konfrans materialları, Bakı, 2002, səh. 144-150 (həmmüəl.: Müslümov Q.F., Həsənov A.R.)
3. Qarın boşluğu orqanları üzərində aparılan əməliyyatlardan sonrakı yaraların irinləməsinin risk faktorları // Sağlamlıq, Bakı, 2010, №4 səh. 32-37 (həmmüəl.: Aslanov H.M., İbrahimov T.R.)
4. Əməliyyatdan sonrakı yaraların irinləməsinin proqnozlaşdırılması üsulu // Azərbaycan təbabətinin müasir nailiyyətləri, Bakı, 2016, № 2, səh. 216-220 (həmmüəl.: Ağayev B.A., Cəfərli Z.E.)
5. Laparotom yaraların irinli-iltihabi ağırlaşmalarının profilaktikası və müalicəsinə dair bəzi yanaşmalar // Cərrahiyyə, Bakı, 2016, № 1, səh. 37-41
6. Abdominal əməliyyatlardan sonra laparotom yaraların müalicəsinin optimizasiyası / V.Y.Axundovun 100 illik yubileyinə həsr edilmiş elmi-praktik konfransın tezislər toplusu, Bakı, 2016, səh. 24-25 (həmmüəl.: Cəfərli R.E.)
7. Qarının ön divarının əməliyyatdan sonrakı yaralarının infeksiya-iltihabi ağırlaşmalarının profilaktikası və müalicəsi // Azərbaycan təbabətinin müasir nailiyyətləri, Bakı, 2016, № 1, səh. 202-207 (həmmüəl.: Cəfərli R.E.)
8. Сочетанное использование квантовой и ультразвуковой терапии с лечения и профилактике гнойно-воспалительных осложнений ран передней брюшной стенки // Вестник хирургии Казахстана. 2016, № 1(46), с. 29-32 (соавт.: Джафарли Р.Э.)

**ПРОГНОЗИРОВАНИЕ И ЛЕЧЕНИЕ ГНОЙНЫХ
ОСЛОЖНЕНИЙ ПОСЛЕОПЕРАЦИОННЫХ РАН ВОЗНИКШИХ
ПОСЛЕ ВМЕШАТЕЛЬСТВ НА ОРГАНАХ БРЮШНОЙ
ПОЛОСТИ**

РЕЗЮМЕ

Профилактика и лечение гнойно-воспалительных осложнений послеоперационных ран передней брюшной стенки не потеряло актуальности до настоящего времени. По данным литературы указанные осложнения обнаруживаются в 7,5-15,6 % случаях, что указывает на необходимость поиска наиболее эффективных способов коррекции.

Целью настоящего исследования явилось разработка более эффективных способов профилактики и лечения гнойно-воспалительных осложнений послеоперационных ран на передней брюшной стенке.

Исследование основано на изучении результатов лечения 200 больных, подвергшихся операциям на органах брюшной полости за период с 2007-2016 гг. Возраст больных варьировал в пределах 18-82 лет, средний возраст при этом составил $42,4 \pm 1,5$ лет. Среди пациентов 110 (55,0 %) человек составили мужского, 90 (45,0 %) женского пола. Для изучения эффективности предложенного комплекса профилактики и лечения гнойно-воспалительных осложнений послеоперационных ран на передней брюшной стенке наблюдаемых больных мы условно разделили на 2 группы: в I группу (контрольная) было включено 80 больных, у которых лечебная программа основывалась на традиционных мероприятиях; во II группу вошли 120 пациентов, которым общепринятые лечебные мероприятия были дополнены сочетанным использованием квантового и ультразвукового излучений. Сравнительный анализ результатов лечения показал эффективность использования в комплексном лечении наблюдаемых больных сочетанного ультразвукового и квантового облучения ($p < 0,001$).

Разработанная прогностическая модель для изучения вероятности развития гнойно-воспалительных осложнений послеоперационных ран является целесообразной для улучшения результатов комплексного лечения.

ASAF VAHID FARZALIYEV

PREDICTION AND TREATMENT OF PURULENT COMPLICATIONS OF POSTOPERATIVE RANGES ARISING AFTER INTERVENTIONS ON ORGANS OF ABDOMINAL CAVITY

SUMMARY

Prevention and treatment of purulent-inflammatory complications of postoperative wounds of the anterior abdominal wall has not lost its relevance to the present day. According to the literature data, these complications are found in 7.5-15.6% of cases, which indicates the need to find the most effective methods of correction.

The purpose of this study was to develop more effective methods for the prevention and treatment of purulent-inflammatory complications of postoperative wounds on the anterior abdominal wall.

The study is based on a study of the results of treatment of 200 patients who underwent abdominal surgery for the period from 2007-2016. The age of patients was varied between 18-82 years, the mean age was 42.4 ± 1.5 years. Among the patients 110 (55.0%) were male, 90 (45.0%) female. To study the efficacy of the proposed complex of prevention and treatment of purulent-inflammatory complications of the postoperative wounds on the anterior abdominal wall of the observed patients, we were conditionally divided into 2 groups: I group (control) included 80 patients whose treatment program was based on traditional measures; The second group included 120 patients, to whom the common treatment measures were supplemented by the combined use of quantum and ultrasound radiation. A comparative analysis of the results of treatment showed the effectiveness of using combined ultrasound and quantum irradiation in complex treatment of patients ($p < 0.001$).

The developed prognostic model for studying the probability of development of purulent-inflammatory complications of postoperative wounds is appropriate for improving the results of complex treatment.

Kağız formatı 60x84 $\frac{1}{16}$.
Sifariş 760. Tiraj 100.

Azərbaycan Tibb Universitetinin
mətbəəsində çap edilmişdir.

Tel.: 595-55-76

МИНИСТЕРСТВО ЗДРАВООХРАНЕНИЯ
АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ РЕСПУБЛИКИ
НАУЧНЫЙ ЦЕНТР ХИРУРГИИ
имени акад. М.А. ТОПЧИБАШЕВА

На правах рукописи

АСАФ ВАГИД оглы ФАРЗАЛИЕВ

**ПРОГНОЗИРОВАНИЕ И ЛЕЧЕНИЕ ПОСЛЕОПЕРАЦИОННЫХ
ГНОЙНЫХ ОСЛОЖНЕНИЙ ВОЗНИКШИХ ПОСЛЕ
ВМЕШАТЕЛЬСТВ НА ОРГАНАХ БРЮШНОЙ ПОЛОСТИ**

3213.01 – Хирургия

АВТОРЕФЕРАТ

диссертации на соискание ученой степени
доктора философии по медицине

Баку – 2017